

obrnivši jo na svetno stran, bi mógli pač po pravici obrniti na naše „besede“ v čitavnici. Kdor pa misli, da govoreči „pro domu sua“ prenapenjamo hvalo, temu povemo, kaj je celó „Triesterca“, od ktere vendar nobena živa duša ne more reči, da slovenščino na svoje ljubeznjivo srce pritiska, te dni o „besedah“ naših pisala rekši: „Die Abwechslung, welche die Direktion der Čitavnica in die Besedas zu bringen weiss, ist nur zu loben, und ihre Bemühungen finden auch offenbar ihre lohnende Anerkennung; die Piecen, welche sie wählt, amüsiren, instruiren, animiren, und man könnte einem anderen Vereine, der sich aus der Sphäre des Tanzens, Spielens und Tabackqualms nicht zu erheben vermag, zurufen: „Gehet hin und thut Aehnliches zur Belebung eures Vereines!“ — V nedeljo se bo dovršil Vilelm Tel, in napovedano nam je spet zraven tega nekaj novega mičnega v muzikalnem obziru; pa menda tudi brez deklamacije ne bo; nadjamo se, da kaka ljubeznjiva domoljubkinja nas bo prehapila ž njo.

— Iz letošnjega naznanila sl. škofije se vidi, da dohodki Alojzjevišča so znesli letos 7635 gold. 98 kr., stroški pa 6516 gold. 7 kr. in da glavno premoženje konec septembra 1862 je bilo 89620 gold. Pogrešamo pa v tem naznanilu, kar bi bili posebno radi zvedili: koliko slovnikov se je namreč že dosihmal prodalo, ker nam ravno razprodajanje tega dela, ki so ga rajniškofnamenili svojim rojakom, nekako priča, kako napreduje materni naš jezik.

— Naj dodamo današnjemu listu še kratkočasnico, ne izmišljeno, ampak resnično, ktera kaže, da pritožbe, ki jih „Novice“ donasajo o nekterih poštnih uradnikih na Slovenskem, so celó pravične. Nedavnej pride ženska na neko pošto pa praša: „ali ni ena škatlja za njo tukaj?“ Poštar, slovenskega jezika neveden, pogleda v predalček za pisma, pa odpravi žensko s temi besedami: »An die Škatlja ist kein Brief da.« Nadjamo se, da nam bo letošnji „Postbüchel“ prinesel to burko.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Iz državnega zbora. (Govor goriškega poslanca gospoda Gorjup-a v 194. seji državnega zbora zoper povišanje gruntnega davka.) Pri velikih stiskah, v katerih je carstvo gledé na svoje finance ali dnarne reči, govoriti zoper povišanje gruntnega davka, res obeta malo hvale; če se pa vendar lotim tega, bodi najpred tū povedano vsem očitno, da me to storiti silijo posebne okoliščine, ki vladajo kakor morebiti nikjer drugod v tisti deželi, ktere poslanec biti si jez v čast štejem.

Kjer se namreč sedanji davek plačati ne more, ondi je reč zgolj nemogoča, da bi se deželi še večji davek naložil.

Že v 153. seji, ko je šlo za ceno solí, sem popisaval visokemu zboru, kako dežela boža, odkar je začel vinski in židni pridelek po bolezní vinske trte in židnih črvov ali sviloprejk tako močno pojemati; v številih sem takrat izkazal, da je deželica ta, ki ima samo 51 kvadratnih milj in kakih 200.000 prebivavcov, pri vinu vsako leto memo poprejšnih letin po ravni, kodar je vés pridelek pokončan, za več kakor 759.000 gld. sirovega dohodka na zgubi; če se pa prišteje še zguba po gričih in hribcih, za celih 900.000 gold.; da se žide za 434.000 gold. na leto manj pridelaja; toraj vsa škoda od teh dveh pridelkov v enem letu dosega celi milijon in tristo tavžent goldinarjev; tudi sem povedal takrat, da so, če se tudi ne pomisli na dolge iz menjic (kambialov) in na druge dolge, ki jih je na kupe, že sami tisti dolgovi, za ktere so v gruntnih bukvah zemljišča zastavljena, narastli se do števila za tako malo deželo pač neprimerne od trinajst milijonov in osem sto tavžent goldinarjev.

Kar sem tukaj dotrdil s števili, ni zmišljeno ali kakor si bodi zrajtano, temuč posnel sem jih iz sporočila, ki ga

je goriška zbornica kupčijska podala visokemu ministerstvu za trgovino ali kupčijo v letu 1859, toraj ob takem času, v katerem se še ni mislilo na povišanje davka, tedaj se ni bati, da bi rečena zbornica iz strahú pred večim davkom bila kaj povedala drugače kakor je; v resnici, in toliko manj se je tega bati, ker ravno to sporočilo obrtnost na Goriškem v primeri s kmetijstvom hvali in povzdiguje.

Silno velikim številom, kakor sem jih povedal, naj se pa tudi za to nihče ne čudi, ker je znana reč, da trtna plesnoba če kje s tako silo pritisne, kakor je pritisnila po Goriškem, vinstvo po ravni do dobrega pokončuje in samo po gričih nekaj malega pušča; na Goriškem pa prihaja največi del vinskeke pridelka na furlansko ravnino.

Tista bolezen pa, ki svilne ali židne črvice morí, se je po vsi deželi razšla, po ravnem kakor po hribih. Zraven tega pa še zmér ni nehala tudi krompirjeva bolezen sosebno po goratih krajih, kjer je sploh uboštvo domá in so davki prav veliki, kakor bom pozneje pokazal.

S tem popisom se ujemajo tudi naznambe, ki mi jih je goriška kmetijska družba poslala nalašč za to, da jih visoki zbor po meni zvé in premisli. Hočem jih toraj vsaj prav ob kratkem tū razložiti, ker se ž njimi dajo razjasniti une števila.

Za primér, kaj premore trtna bolezen, kako nezmérno škodo napravlja, omenjeno je znano posestvo neke kneginje iz goriške Furlanije. Na tem posestvu se je poprej po desetletnem prerajtu 6000 veder vina na leto pridelavalo. V vseh teh desetih letih pa, odkar se je bolezen prikazala, se ga je pridelalo samo 450 veder. Občina oglejska (akvilejski komun), ki leží v nižavi ob morji, je prišla ob vés svoj pridelek, ki ji je pred donasal letnih 100.000 gold. poprek. Ta primera veljá za vse ravnine in doline, in le malo bolje je tudi po goricah in brdih.

Kar se pa tiče židnega pridelka, izkazuje goriška kmetijska družba na tanko, držeč se prav zanesljivih zapisov, ki jih namreč napravlajo pri mestni vagi, da se je v zadnjem letu pred boleznijo, to je, v letu 1857 v Gorici 221.279 funtov židnih mešičkov (kokonov) za 387.237 gold. prodalo, v tem ko se je letos (1862) samo 15.679³/₄ funtov za 21.951 gold. spečalo, tako, da samo v Gorici iznese razloček celih 365.286 gold.

Ker je pa gotovo, da se v Gorici samo polovica kokonov poprodaje, druga pa v Palmo, v Videm in pa naravnost na tiste, ki se s predenjem žide pečajo, toraj dosega ta razloček med nekdanjim in sedanjim pridelkom deželi na škodo celih 730.000 gold. v enem letu.

Oboje skup vzeto zmanjšuje letne dohodke gruntnih posestnikov na ravni vsaj za polovico, večkrat tudi še več. Po pogodbah, ki so bile sklenjene s kmeti (koloni), in po natančnih izkazih je izpričano, da v zadnjih desetih letih neko posestvo, ki ima 18¹⁰/₁₆ oralov (johov), ni dajalo več kakor 47 gold. 12¹/₂ kr. čistega dohodka, če se namreč davki odštejejo, in neko drugo posestvo v najrodovitnejšem kraju, ki ima 19⁶/₁₀ oralov, samo 92 gold. 80 kr. na leto; po katastru je pa čisti dohodek pri prvem zemljišču postavljen na 150 gold. 48 kr., pri drugem pa na 254 gold. 10 kr., toraj na trikrat toliko, davek pa od prvega iznese 46 gold. 38¹/₂ kr., od drugega pa 73 gold. 72 kr. na leto, to je, brez malega ravno toliko, kolikor posestniku v resnici čistega letnega dohodka ostaja.

S tem se dá ovreči in spodbiti tudi to, kar nekteri pravijo, da namreč dohodki po katastru postavljeni ne dosega jo še polovice, ali celó tretjine ne od tistih dohodkov, ki jih posestnik v resnici vleče. Da pri nas ni takošna, toliko je gotovo in se ne more tajiti. Marveč povedati moram in če bi treba bilo, lahko tudi s primeri izkažem, da v zadnjem času po goriški Furlanii ni bilo mogoče prodati grunta po ceni katasterskemu cenilu primérni.

Iz vsega tega je tedaj očitno, da s tako skrčenimi prihodki ni mogoče nikakor vsakdanjih stroškov opravljati,

da so kapitali, kjer jih je kaj bilo, sedaj do dobrega pošli in da so dolgovi narastli do vrha; in vendar mora gruntni posestnik tudi kmeta (kolona) podpirati, da mu ta ne zapusti kmetije, ki bi po tem prišla celó na nič.

Razun teh primerov, ki ste jih goriška kmetijska družba in pa kupčijska zbornica v misel vzele, lahko tudi jez podam, djal bi, prepričevaven in neovrželjiv dokaz za to, da so okoliščine pri našem kmetijstvu in gospodarstvu res se spremenile in da je dežela postala nepremožna plačati to, kar se od nje hoče.

Hranilnica je v poprejšnih letih imela na Goriškem po en milijon goldinarjev razposojenih, za ktere je bilo zemljišče zastavljeno. Odkar je pritisnila trtna bolezen in odkar dolžniki ne morejo plačevati ne dolgá ne obresti in tudi z eksekucijo večkrat ni mogoče dobiti denarjev, kateri so bili s sirotinsko (pupilarno) varnostjo izposojeni, hranilnica že nekaj let sém deželi nič več ne upa in ne posojuje, in posestnik od nje ne more dobiti podpore, če ji ponuja tudi

še toliko hipoteko in varnost. Pri vsem tem pa so davki na Goriškem po najvišji stopnji odmerjeni. (Kon. pr.)

— Zoper povišanje davkov so v zbornici gosposki krepko govorili grof Anton Auersperg (za Krajnsko), grof Brandis (za Tirolsko) in knez Jablanovski (za Galicijo), pa žalibog! tudi brez vspeha. — V četrtek, 18. dne t. m. je konec državnega zbora. — 13. t. m. je slovansko pevsko društvo na Dunaji napravilo krasno „besedo“, ki se je odlikovala tudi po imenitnih osebah, ki so jo obiskali, med katerimi je bil črnogorski knez Mirko Petrović. Po zdravici na Njih Veličanstvo, ki je bila z nalušenostjo sprejeta, je med drugimi zdravicami napil gosp. dr. Toman „vsem narodom avstrijskim, ki jih vez ravnopravnosti z enako ljubeznijo veže kakor sorodnike velike matere Slave!“ Slava- in živioklici brez konca in kraja so sledili tej napitnici. — Posebno važnih novic po svetu ta teden ni bilo. Lahki so dobili novo ministerstvo, Grki pa si še zmiraj kralja zberajo.

YABLO

na

naročbo „Novic“

za leto 1863.

Novo leto je pred durmi. Za časnikarje po vsem svetu nastopil je tedaj čas, da koledovajo naročnikov za svoje časopise. „Novice“, ki s prihodnjim letom nastopijo svoj dvajseti tečaj, in po vseh okrajnah slovenskih hodijo tedaj že blizo četrto stoletja, morejo novoletno koledo opraviti ob kratkem, ter rekó le to, da bojo narodu našemu ostale, kar so mu bile: zveste prijateljice v vseh potrebah, in da tudi vprihodnje bojo skrbele za materialni (telesni) in dušni blagor njegov. Predalčki njih so tako mnogovrstni, da skor na vsako stran imajo kos poduka. — Vsakemu drugemu narodu prijazne bojo „Novice“, kakor dosihmal, o narodnih zadevah terjale za svoj narod slovenski le to, kar mu po pravici gré; od tega merila pa ne bojo odstopile ne za las. Zahtevati pa nam je še dosti. Skušnje preteklega leta nam kažejo, da je nam Slovencom ustava dosihmal še skor vse na dolgu ostala v narodnih pravicah, brez katerih za nas ni prave svobode. Zahtevamo pa o tem nič drugega kakor to, kar pošteni udje mnogonarodne Avstrije terjati morejo, — in kako pohlevne so naše terjatve za zdaj, ko spoznamo, da ni mogoče na vrat na nos odpraviti vseh zastaralih napak, kaže svetu naš program, ki smo ga razglasili v 45. listu lanskega leta in ktereга smo se vseskozi zvesto držali pa se ga tudi vprihodnje bomo. Protivniki narodnih naših pravic sicer za-se hočejo, da njim ustavna svoboda sije kot plinova (gazna) luč, mi pa naj smo z lešrbo zadovoljni; ker pa nismo, so celo leto skor dan na dan razlivali hudobni strup obrekovanja in natolcevanja očitno in skrivé na nas, češ, da omamijo delavnost našo. Al zmotili so se! Kdor stoji na postavnih poti, ne oplaši ga psovanje nobeno. Kolikor bolj so mislili sovražniki naši, da podirajo dom slovenski, ki v pravični Avstrii svoje trdno stališče išče in ne škili gori v „nemško carstvo“ pa tudi ne doli na „novo južno kraljestvo“, toliko bolj so pomagali zidati nam močno trdnjavo, s ktere vihrá zastava s

tremi barvami: „vera, car, domovina“; zakaj začeli so se dramiti tudi taki, ki so pred spali, in se vstopili pod zastavo národno. In spolnile so se nepozabljive nam besede rajnega gosp. knezoškofa Slomšek-a, ki so nam jih ob novem letu pisali, rekši: „Le naj gnojijo protivniki naši z gnojnico hudobnih jezikov, — za toliko gorši bode pravična naša reč rastla, ker Bog je z nami in cesar“.

Ker se bojo začeli prihodnje leto deželam toliko važni deželni zbori, bojo „Novice“ donašale vse, kar se bo važnega godilo v njih, in kakor letos niso skope bile z dokladanjem posebnih listov, tako bojo tudi v novem letu storile kadar koli bo potreba, da bravci obširniše zvedo vse imenitnejše stvari po svetu.

Cena ostane „Novicam“ pri starem. Za celo leto jim je: ako se v tiskarnici prejemale, 3 gold. 60 krajc., — ako se po pošti dobivajo, 4 gold. 20 kr., — za pol leta v tiskarnici 1 gold. 80 kr., po pošti 2 gold. 20 kr., — za četrto leta v tiskarnici 90 kr., po pošti 1 gold. 15 kr. Za pošiljanje na dom v Ljubljani se plača za celo leto 36 kr., za pol 18 kr. Ako je treba napis (adreso) med letom na novo preurediti, naj se priloži za to 15 krajc. nov. dn.

Dnar za naročilo po pridjanem naročilnem pismu naj se v frankiranih pismih pošilja tiskarnici Blaznikovi, ker se vredništvo nikakor ne more pečati s tem opravilstvom. Naročilne pisma pa se sprejemajo le franko, to je, poštnine proste, ker „Novice“ so tako dober kup, da založništvo razun tega, da mora sprejemnice (recepise) plačevati, ne more še poštnine odrajtati.

Da pa stari naši naročniki in novi brž prve liste po redu dobivajo, prosimo jih v imenu založništva, naj se podvizajo z naročili, ker zadnje dni tudi z najboljšo voljo ni mogoče vsega dognati tako, da bi se ne zakasnilo nič.